

The condition for the final exemption from serving punishment of a woman is the simultaneous execution of all seven prescribed requirements. Only in this case, in accordance with the law, there are favorable criminal consequences of the expiry of the probationary period. Failure to at least one of them testifies to non-fulfillment of the conditions in general and involves negative criminal consequences. However, no other requirements regarding the conduct of a woman during the probationary period, the execution or non-execution of which would depend on the criminal consequences of her dismissal, can not be included in the condition of dismissal.

Keywords: exemption from serving punishment, condition of exemption from serving punishment, favorable criminal consequences, adverse criminal consequences.

УДК 343.71

К. В. Шахова

ОМАНА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ОСОБОЮ ПРО ВЧИНЕННЯ СТАТЕВОГО ЗЛОЧИНУ СТОСОВНО НЕЇ – ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

У статті розглянуто проблематику протидії злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, зокрема сучасної тенденції обмовляння особи про вчинення стосовно неї окресленого злочину. Проаналізовано окремі факти вчинення таких наклепів, визначено типові мотиви такої злочинної діяльності та можливі наслідки. Запропоновано перелік дій працівників поліції щодо встановлення омани правоохоронних органів про вчинення статевого злочину та обґрунтовано проведення окремих заходів.

Ключові слова: статеві злочини, омана, наклеп, неправдиве повідомлення про вчинення злочину.

Постановка проблеми. Протягом багатьох років питання порушення права особи на статеву свободу та статеву недоторканість перебуває в центрі уваги не тільки науковців та практиків, а й загалом засобів масової інформації та населення. Це обумовлено передусім тим, що кількість статевих злочинів останніми роками суттєво не зменшується, а в деяких країнах світу навіть збільшується. Скажімо, у Сполучених Штатах Америки кожна третя жінка та кожний шостий чоловік зіткнулися зі сексуальним насильством хоч раз за своє життя [1]. Водночас вітчизняна кримінальна статистика вказує, що в Україні злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи займають незначну кількість від загальної кількості вчинених злочинів [2]. Зауважимо, що офіційна статистика в переважній більшості випадків недооцінює проблему статевої злочинності, оскільки багато жертв не повідомляє поліції, сім'ям або друзям про замах або вчинений злочин стосовно неї. Проте кожний новий факт учинення такого злочину, набуваючи розголосу, одразу стає резонансним, викликаючи невдоволення населення державною політикою у сфері правоохоронної діяльності. Своєю чергою, особи, які вчинили статеві злочини, одразу стають вигнанцями в суспільстві, здебільшого навіть не дочекавшись обвинувального вироку чи закінчення досудового розслідування за такими кримінальними провадженнями. Зауважимо також, що нещодавно з'явилася тенденція до неправдивого повідомлення особами про вчинений статевий

злочин стосовно них. З огляду на зазначене, вважаємо потрібним визначитись із ймовірними мотивами осіб щодо такого вчинку та доцільними способами діяльності правоохоронців для з'ясування істини в справі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існує велика кількість наукових досліджень, проведених у різних сферах юридичної науки та присвячених протидії статевим злочинам. Зокрема це праці таких учених, як: К. В. Антонов, О. Ю. Анциферов, А. В. Баб'як, О. М. Бандурка, В. Я. Горбачевський, М. В. Гусаров, С. М. Гусаров, І. М. Даньшин, О. О. Житний, О. Ю. Зуев, А. М. Кислий, М. Й. Коржанський, Б. Д. Леонов, В. В. Лисенко, О. М. Литвинов, Л. А. Мазур, В. А. Некрасов, Ю. Ю. Орлов, В. В. Плукар, М. А. Погорельський, В. Д. Пчолкін, С. В. Слінько, М. В. Стацак, Р. Л. Степанюк, В. Б. Харченко, В. В. Шендрік, О. О. Юхно та інші. Проте поіменовані вчені здебільшого аналізували питання, пов'язані тільки з окремими проблемами протидії конкретного виду статевих злочинів, а питання омани правоохоронних органів про вчинення статевого злочину та перспективні способи правоохоронців для встановлення істини окремо ще не досліджувались.

Формування цілей. Метою статті є визначення найбільш розповсюджених мотивів неправдивого повідомлення особою про вчинення стосовно неї злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості.

Виклад основного матеріалу. Стати жертвою наклепу можна в будь-яких ситуаціях. Наговорити можуть сусіди, колеги, родичі та випадково зустрінуті вами люди. За наклеп можна притягнути до суду й покарати особу, яка його вчинила, до того ж моральну шкоду авторитету потерпілого в такому разі найчастіше легко виправити, аніж тоді, коли людина може бути помилково звинувачена в скоєнні особливо тяжкого злочину [3].

Найбільш часто юристи мають справу з помилковим звинуваченням у звальтуванні [3]. Як констатує судова практика, причиною доносу може бути все що завгодно. Найпоширеніші випадки:

- приховування від законного чоловіка добровільної зради;
- пояснення тривалої відсутності у квартирі вночі;
- несплата грошей за послуги сексуального характеру від обвинуваченого.

Здебільшого наклеп про вчинення статевого злочину вчиняють жінки задля помсти за побіи, образи, а іноді й за дії правомірного характеру. Скажімо, за повідомлення в правоохоронні органи про заняття проституцією або зберігання наркотичних засобів. Нерідко причиною наклепу є звичайні ревності та образи [4].

Для кримінології стало аксіомою твердження, що причиною злочинної поведінки є складна взаємодія зовнішніх (об'єктивних) умов і внутрішніх (суб'єктивних) чинників, тобто середовища та особистості. Тим самим середовище та особистість отримують однакову кримінологічну оцінку, а поведінка постає лише як наслідок цієї взаємодії. Якщо дотримуватися такого погляду й до того ж бути послідовним, то провину за наслідки злочинної поведінки потрібно порівну покласти на обидві сторони - і на середовище (конкретну ситуацію), і на самого злочинця.

Конкретна ситуація – це і очевидці, і потерпілі, і умови, у яких скоєно злочин, тощо. Звичайно, «вина» потерпілого буває теж велика (наприклад, у результаті необережної або аморальної поведінки), але ще нікому не спадало на думку карати його так само, як і злочинця. Зрозуміло, що будь-яка людина, чинячи так чи інакше, уступає у взаємодію з довколишніми обставинами, сприймаючи та оцінюючи їх відповідно до власної шкали цінностей, особливостей своєї особистості. Це – прописна життєва мудрість, тому вже з цієї причини наукове пояснення злочинної поведінки не може обмежитися міркуваннями, що індивід завжди взаємодіє з ситуацією. Ось чому, не применшуючи криміногенної значимості зовнішніх умов, що особливо сприяють злочину або провокують його, у згаданій взаємодії потрібно виділити головну сторону. Нею, звичайно, є злочинець навіть в обставинах, скажімо, нанесення йому тяжкої образи. Нерідко він потрапляє в жорстку залежність від обставин. Але це лише свідчить про особливості певної особи, здатної потрапляти в таку залежність. Інша людина на її місці постаралася б «піти» від цих обставин. Якщо ж ситуація діє нездоланно і однозначно може привести тільки до того, що її вчинки об'єктивно завдадуть шкоди, – злочин невідворотний. Зрозуміло, що соціально-психологічна взаємодія має місце і з абсолютно нейтральними, «нешкідливими» ситуаціями [5].

Зокрема, при повідомленні про статеві злочини, попри очевидну неузгодженість, правоохоронні органи рідко звертають увагу на доводи особи, на яку вказує потерпіла особа, а враховують факт звалтування на фоні медичного огляду потерпілої, хоча потерпілі особи в окремих випадках підлаштовують факти щодо вчинення стосовно них злочину, серед іншого й ознаки фізичного насильства.

Зазначимо, що світова правоохоронна практика на сьогодні знає багато фактів наклепів на осіб стосовно «вчинення» ними статевих злочинів, до того ж причини таких наклепів є різними.

Наприклад, тільки за останні два роки на відомого футболіста К. Роналду одразу декілька жінок подали заяви до правоохоронних органів щодо вчинення ним стосовно останніх статевих злочинів. Скажімо, американка вказувала, що футболіст учинив стосовно неї статеві злочини ще в 2009 році. Проведене досудове розслідування підтвердило, що вказаного злочину насправді не було, а було бажання не стільки заробити через погрози та шантажування, а ніби бути близькою особою до футбольної зірки [6].

Або ж, у Кривому Розі неповнолітня дівчина 28 жовтня 2018 року заявила про звалтування – за її словами вона відпочивала зі знайомим у нього вдома, а після сталося насильство. Відомо, що дівчині 15 років, що вони, з її слів, разом з малознайомим чоловіком у нього вдома вживала спиртне та останній чоловік 43 років учинив стосовно неї статевий акт. Поліція, встановлюючи обставини злочину, дійшла висновку, що факту звалтування насправді не було, а було бажання дівчини отримати матеріальну «компенсацію» [7].

Інколи мотивами омані щодо звалтування є бажання зробити кар'єру. Зокрема, міністерство внутрішніх справ Башкортостану в 2017 році звільнило трьох високопоставлених співробітників, обвинувачених у груповому звалтуванні колеги. Офіційна причина «за вчинення проступків, що порочать честь і гідність співробітника поліції». Проте в 20018 році було встановлено, що звалтування не було, а було бажання отримати дострокове звання та зайняти вищу посаду [8].

З огляду на зазначене логічно постає проблема щодо вибору дій працівників поліції аби максимально швидко встановити спробу омані них особою щодо вчинення стосовно неї статевого злочину.

Аналіз емпіричного матеріалу свідчить, що працівники кримінальної поліції в тісній співпраці зі слідчими, спілкуючись із особою, яка повідомляє про факт вчинення стосовно неї статевого злочину, мають:

1) максимально встановити відомості, що характеризують потерпілу особу та ознаки, які вона вказує як отримані в результаті вчинення стосовно неї статевого насильства. Не потрібно помилково вважати, що вказане має здійснюватися тільки способом поверхневого огляду речей та самої потерпілої особи. Найбільш ефективним буде опитування самої потерпілої особи з обов'язковим встановленням конкретних даних щодо злочинного посягання, а у випадку, коли між насильством та зверненням до поліції пройшов тривалий час – установити причини незвернення до правоохоронних органів раніше. Якщо правильно провести всі відповідні процедури, такий аналіз дасть очевидний результат.

Працівники поліції мають звернути увагу на наявну плутанину у свідченнях потерпілої особи, нервованість у діях, невідповідність поведінки до ситуації, що склалась.

Зокрема, психологічні дослідження свідчать, що на відміну від чоловіків, жінки майже завжди при статевому насильстві пам'ятають мало не кожний факт, найдрібніші деталі, а при спробі зміни чи введення в оману, починають нервуватись, кричати, розмахувати руками.

До того ж працівники поліції мають пам'ятати про те, що при висловлюванні неправди особа також на рівні підсвідомості робить певні дії очима або руками. Так, О. Жбанкова зазначає, що коли людина виконує певні когнітивні операції, такі як арифметичний рахунок, читання або каже неправду, то в неї активуються різні відділи мозку. Реєструючи когнітивні реакції опитуваного, такі, як зміна діаметра зіниць; час, витрачений на відповідь; кількість перечитування питання, дослідники визначили, що брехня вимагає більше витрат роботи мозку, а отже, і часу або рухів очима. Наприклад, у людини, яка говорить неправду, можливо, відбудеться розширення діаметра зіниць, а також збільшиться час для обмірковування й давання відповіді на запитання, вона активніше буде жестикулювати та переконувати словами себе й інших в тому, що говорить [9].

Працівники поліції мають чітко та декілька разів повідомити особу-заявника про наслідки в разі неправдивого повідомлення про злочин та настання й для неї в такому випадку кримінальної відповідальності;

2) провести заходи, спрямовані на встановлення обставини можливого обмовляння потерпілою особою про вчинення статевого злочину. Тобто потрібно встановити міжособистісні відносини жертви з її оточенням і підозрюваним, з'ясувати причини омани, роблячи все це з певним завданням: переконати потерпілу зізнатися у правді.

До речі, якщо є цілковита відсутність свідків, то це також може вказувати на оману потерпілою особою, оскільки в разі, коли така особа намагається не повідомити навіть про спільних знайомих її та підозрюваного, указане може свідчити про спробу не встановлення її справжньої поведінки напередодні «вчинення злочину»;

3) установити обставини, направлені на встановлення ознак злочину та огляд місця події. Відповідно до чинного законодавства одразу після звернення особи про вчинення стосовно неї статевого злочину та вказування на певну територію чи об'єкт, де таке насильство було вчинено, проводять огляд події. Специфіка подібної категорії злочинів передбачає обов'язкові дії потерпілої особи щодо опору, зокрема яскраво виражені в зовнішніх ознаках у вигляді подряпин, гематом, синців, а також у розірваному одязі та інших пошкодженнях обстановки в приміщенні або на природі. Працівники поліції мають встановити, чи наявні сліди боротьби між потерпілою та підозрюваним, чи є залишки розірваної нижньої білизни, пошкоджені меблі, пом'ята трава, зламані гілки, відбитки пальців. Крім того, ураховуються безпосередні фізіологічні докази, що підтверджують статеві зносини – кров, сперма тощо. Якщо подібних фактів не виявлено, то це ще одна вагома обставина, що підтверджує помилкове звинувачення в звалтуванні;

4) встановлення особи, на яку вказує потерпіла сторона. Зокрема, працівники поліції мають детально вивчити відомості стосовно ймовірного злочинця. До того ж логічно співвідносити матеріальний стан потерпілої особи та «злочинця», залежність один від одного, наявність психічних захворювань у підозрюваного, статевий потяг патологічного характеру або загальний статевий розлад, залежність від психотропних препаратів, наявність судимостей за вчинення аналогічних злочинів раніше.

Здійснення такого доволі широко переліку дій працівників поліції щодо встановлення факту омани про вчинення статевого злочину пов'язано на сьогодні з декількома причинами. Перша – законодавче затягування проведення медичних обстежень після змін до Кримінального процесуального кодексу в 2015 році. Друга – звинувачення особи у вчиненні статевого злочину тягне завжди за собою відмову оточення від такої особи, формування негативного стереотипу й інколи, навіть, повне відсторонення підозрюваних осіб від суспільства («вигнанці»).

Висновки. Аналіз судової практика свідчить, що на сьогодні існує досить багато випадків засудження за вчинення статевого злочину цілком невинуватої особи, до того ж омана у вчиненні вказаних злочинів нині інколи навіть є різновидом способів заробляння на життя. З огляду на вказане працівники поліції мають у кожному випадку повідомлення про

вчинення статевого злочину перевірити можливість омани потерпілою особою останніх про вчинення стосовно неї статевого злочину.

Використані джерела:

1. Sexualviolence. URL : <https://www.cdc.gov/features/sexualviolence/index.html> (дата звернення: 07.12.2018).
2. Статистичні дані Генеральної прокуратури України. URL : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> (дата звернення: 07.12.2018).
3. Ложное обвинение в изнасиловании – как доказать свою невину. URL : <https://businessman.ru/lozhnoe-obvinenie-v-iznasilovanii-kak-dokazat-svoyu-nevinovnost-statya-uk-rf-zavedomo-lojnyie-pokazaniya.html> (дата звернення: 07.12.2018).
4. Ложное обвинение в насилии. URL : https://pikabu.ru/story/lozhnoe_obvinenie_v_iznasilovaniikak_dokazat_lozhnost_donosa_4893600 (дата звернення: 07.12.2018).
5. Антонян Ю. М., Еникеев М. И., Эминов В. Е. Психология преступника и расследования преступлений. Москва, 1996. URL : https://www.sgu.ru/sites/default/files/textdocsfiles/2014/09/30/_antonjan_yu.m._psihologiya_prestupnika_i_rassledovaniya_prestupleniy.pdf (дата звернення: 07.12.2018).
6. Ronaldo lawyers non disclosure agreement [Електронний ресурс]. URL : <https://www.rt.com/sport/440909-ronaldo-lawyers-non-disclosure-agreement> (дата звернення: 07.12.2018).
7. В Кривом рогу девочка заявила об изнасиловании. URL : <https://www.0564.ua/news/219568/ej-15-emu-43-v-krivom-roge-devocka-zaavila-ob-iznasilovanii> (дата звернення: 07.12.2018).
8. Дело об изнасиловании девушки-полицейского в Уфе. URL : <https://www.bbc.com/russian/features-46063556> (дата звернення: 07.12.2018).
9. Жбанкова Н. В., Лукьянченко Н. В. Особенности структурной организации когнитивных стилей личности. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-strukturnoy-organizatsii-kognitivnyh-stiley-lichnosti> (дата звернення: 07.12.2018).

Стаття надійшла до редколегії 07.12.2018

Шахова Е. В. Обман правоохранительных органов лицом о совершении полового преступления в отношении него – проблема современности

Статья посвящена рассмотрению проблематики противодействия преступлениям против половой свободы и половой неприкосновенности личности, в частности современной тенденции очернения лица о совершении в отношении него указанного преступления. Автор анализирует отдельные факты оговора клеветой, определены типичные мотивы такой преступной деятельности и возможные последствия. Предлагается перечень действий сотрудников полиции, направленный на установление заблуждения правоохранительных органов о совершении полового преступления и обосновывается проведения отдельных мероприятий.

Ключевые слова: половые преступления, обман, клевета, ложное сообщение о совершении преступления.

Shakhova K. Delusion of Law Enforcement Bodies by the Personality in Committing a Sexual Felony - Current Problem

The article is devoted to the consideration of the problem of countering crimes against sexual freedom and sexual integrity of a person, in particular, the current tendency of a person to make a pronounced crime. The author analyzes individual facts of committing such slander, determines the typical motives of such criminal activity, and possible consequences. At the same time, it is stated that despite the large number of scientific studies devoted to the problem of counteraction to statist crimes, the question studied in the article remains neglected by scholars. Taking into account the author's suggestion, the list of actions of police officers is aimed at establishing misconceptions of law enforcement bodies about the commission of a sexual offense and justifies the conduct of separate measures: 1) to establish the information characterizing the victim and the characteristics which she indicates as received as a result of the commission of sexual violence against her; 2) to conduct events aimed at establishing the circumstances of a possible conviction by a victim of a sexual assault; 3) establish the circumstances directed at establishing the features of the crime and review of the place of the event; 4) establish the circumstances aimed at establishing the features of the crime and review the place of the event; establishment of the person indicated by the injured party. The argument is based on the fact that the implementation of a rather broad list of police officers' actions related to the misrepresentation of a sexual offense is due to several reasons today. The first is the legal delay in conducting medical examinations after amendments to the Criminal Procedural Code in 2015. The second is the accusation of a person in committing a sexual offense is always the rejection of such a person's environment, the formation of a negative stereotype and sometimes even the complete removal of suspects from society ("rogue").

Keywords: sexual crimes, misleading, defamation, false reports of crime.